

УДК 414.15”746” (497.11) (083.81)

Оригиналан научни рад

Original scientific work

Србољуб Ђ. Стаменковић
Драгица Р. Гатарих

**КОНВЕРГЕНТНЕ И ДИВЕРГЕНТНЕ ДНЕВНЕ МИГРАЦИЈЕ
СТАНОВНИШТВА БЕОГРАДА И ОКОЛИНЕ – ПРОСТОРНА
ДИСТРИБУЦИЈА ПО НАСЕЉИМА У ГРАНИЦАМА
ГРАДА БЕОГРАДА**

Извод: Београд као главни град и водеће функционално чвориште Србије, у коме је концентрисано 14,9% укупног становништва Србије без АП Косово и Метохија, представља главни апсорпциони и дисперзивни центар дневне миграције радне снаге, ученика и студената. Београд, по посебној статистичкој обради резултата пописа становништва 2002. године, свакодневно из насеља у ужем и ширем окружењу добија и њима даје укупно 134 415 радника, ученика и студената миграната, или у овим миграција учествује 1,8% укупног становништва Србије без АП Косово и Метохија. У овим кретањима становништва Београда и околине миграционом активношћу доминирају насеља лоцирана на територији Града Београда која дају 67,9% укупне дневне миграције. Она у укупној конвергентној и дивергентној дневној миграцији насеља Београд (града у његовим формалним и административним границама) учествују са 91 333 становника, од којих су 69 676 радника (76,3%), а 21 657 ученика и студента мигранта (23,7%), или у овим миграцијама учествује 1,2% укупног становништва Србије без АП Косово и Метохија.

Кључне речи: Београд, насеље, дневни мигранти (радници, ученици и студенти), конвергентне и дивергентне дневне миграције

Abstract: Belgrade, the capital of Serbia and its leading centre of function, with 14.9% of the entire population of Serbia (without Kosovo and Metohija) , also represents the main absorption and dispersion centre of diurnal migration of working people, pupils and students. According to the results of special statistical analysis of the population census in 2002, the total of 134,415 worker, pupil and student migrants every day commute from close or more distant settlements to or from Belgrade, or in other words 1.8% of the total population of Serbia participate in these migrations (disregarding Kosovo and Metohija). In these movements of the population of Belgrade and its surroundings the dominant migration activities occur in the settlements located in the territory of the City of Belgrade which makes 67.9% of the total migration. They participate in the total converging and diverging diurnal migration with 91,333 inhabitants, of which 69,676 are workers (76.3%), while 21,657 are pupils and students (23.7%) which makes 1.2% of the total population of Serbia (without Kosovo and Metohija) participate in these migrations.

Key words: Belgrade, settlement, daily migrants (workers, pupils and students), convergent and divergent daily migrations

Општи осврт

У научним расправама је више пута истакнуто да су постојећа теоријска и емпиријска знања о миграцијама становништва, па и о дневним миграцијама у географским проучавањима мреже насеља (Стаменковић Ђ. С., 1996), парцијална, недовољна и углавном непрецизна, као и да је њихово проучавање хендикепирано несавршеношћу теорије (Петровић Р., Благојевић М., 1989). Имајући у виду расположиви фонд статистичких података о дневним миграцијама становништва, формиран посебном обрадом резултата пописа становништва 2002. године у Републичком заводу за статистику Србије, извесно је да ће досадашње "белине", ако тако може да се каже, у научним знањима о дневној просторној мобилности становништва Србије, као и појединих њених делова, у великој мери бити попуњене. У том смислу ћемо се овом приликом осврнути само на нека битна просторно-демографска обележја дневне интеракције радне снаге, ученика и студената насеља Београд.

Становништво Београда, концентрисано у његовим планским и формалним границама, представља по много чему специфичан део популације Србије. У том смислу је и насеље Београд, које у државним границама Србије, али и у европским и евроазијским оквирима, позиционирано, захваљујући свом функционалном капацитету и функционално-хијерархијском рангу, као метропола националног и међународног значаја. Као такво има веома динамичну и интензивну дневну интеракцију са насељима у ужем и ширем гравитационом окружењу, у којој, како је већ констатовано (Стаменковић Ђ. С., Гатарих Р. Д., 2008), доминантно место имају дневне миграције радне снаге, ученика и студената – конвергентне и дивергентне, између насеља у административно-управним границама Града Београда, у којима учествује 91 340 становника.

Административно-управни и територијални оквир Града Београда обухвата површину од 3 226 km² која је подељена на 17 општина, од којих шест – 126 km² (Стари Град, Врачар, Звездара, Савски Венац, Раковица и Нови Београд), улазе у састав континуиране урбане територије Београда и имају статус градских општина, четири градске општине – 904 km² (Вождовац, Чукарица, Палилула и Земун), припадају ужој урбаној територији, али имају приградски рурално-урбани појас са више посебних насеља (сеоских, мешовитих и градских), док седам осталих општина – 2 196 km² (Сурчин, Гроцка, Младеновац, Сопот, Барајево, Лазаревац и Обреновац) чине део субурбаног појаса насеља Београд у оквиру његове метрополитанске регије (Стаменковић Ђ. С., 2001). На овој територији лоцирано је 157 самосталних насеља, од којих је само у насељу Београд настањено 14,9% укупног становништва Србије. Преко дневних миграција становништва Београд је повезан са 154 насеља на територији Града Београда, а са-

мо два села – Пркосава и Сакуља¹, смештена на територији општине Лазаревац, немају дневну повезаност са насељем Београд.

По резултатима посебне статистичке обраде пописа становништва 2002. године, обим конвергентне дневне миграције Београда је 15 пута већи од дивергентне. Према Београду, ради остваривања економске егзистенције или стицања образовања (основног, средњег, високог и универзитетског), свакодневно путују 85 489 становника (64 031 радник или 74,9% и 21 458 ученика и студената или 25,1%), од којих радници долазе из 149 насеља, а ученици и студенти из 151 насеља. Миграциона активнија према Београду су остала насеља (сеоска и мешовита), из којих град добија 64,3% укупне конвергентне дневне миграције, у односу на градска насеља Града Београда, која насељу Београд дају 35,7% укупне конвергентне дневне миграције радне снаге, школске деце и омладине.

Како би се стекла што потпунија представа о нивоу просторно-демографске изражености дневних миграција радне снаге ка Београду, а у дефициту поузданих података о овој друштвеној појави, наводимо да је садашња маса дневних миграција радне снаге Београда већа за 3,2 пута од исте у Загребу 70-их година XX века. У то време Загреб је био ”познат као најјачи гравитациони центар Југославије у погледу дневних миграција радне снаге”, у коме ”долази око 20 000 лица на рад” (Марковић Ђ. Ј., 1972).

Табела 1. – Територијални размештај конвергентне дневне миграције у склопу Града Београда

Тип насеља	Радници	Број насеља	Ученици и студенти	Број насеља	Укупан број миграната	%
Градска	21 709	17	8 771	17	30 480	35,7
Остала	42 322	132	12 687	134	55 009	64,3
Укупно	64 031	149	21 458	151	85 489	100,0

Извор: *Посебна статистичка обрада резултата пописа становништва 2002. године, Републички завод за статистику Србије, Београд.*

Табела 2. – Просторни распоред дивергентне дневне миграције у склопу Града Београда

Тип насеља	Радници	Број насеља	Ученици и студенти	Број насеља	Укупан број миграната	%
Градска	3 738	15	135	9	3 873	66,3
Остала	1 907	64	64	5	1 971	33,7
Укупно	5 645	79	199	14	5 844	100,0

Извор: *Посебна статистичка обрада резултата пописа становништва 2002. године, Републички завод за статистику Србије, Београд.*

¹ Становништво села Сакуље је 1984. године пресељено у више насеља на територији општине Лазаревац због ширења површинског копа лигнита (”Поље Д”), али и поред тога насеље је уписано у Системски списак насеља Републике Србије (Републички завод за статистику Србије, Београд, 2002) и постоји у статистичкој евиденцији (Стаменковић Ђ. С., 2004).

Територијални оквир и демографска израженост дневне дисперзије радне снаге, ученика и студената домицилних (сталних) становника Београда, као што је већ поменуто, има знатно мању заступљеност. У дивергентним дневним кретањима учествује 5 844 житеља (5 645 радника или 96,6% и 199 ученика и студената или 3,4%) или 0,5% укупног становништва Београда. Радници, који већином путују ка осталим насељима (сеоским и мешовитим), свакодневно из Београда одлазе у 79 насеља, од којих су 15 градских, а ученици и студенти, чији су правци кретања претежно усмерени ка градским насељима, у 14 насеља.

Конвергентне и дивергентне дневне миграције

Насеље Београд из насеља са територије Града Београда добија различит број дневних миграната, од 11 199 становника из приградског насеља Борче до по једног мигранта из више насеља. По обиму и учесталости конвергентне дневне миграције могу се издвојити пет група насеља на територији града Београда.

Појачаном конвергентном дневном интеракцијом радне снаге, ученика и студената истиче се група од 25 насеља (Борча, Калуђерица, Сремчица, Сурчин, Обреновац, Лештане, Рипањ, Добановци, Врчин, Падинска Скела, Утриновци, Барајево, Младеновац – варош, Јаково, Винча, Болеч, Барич, Рушањ, Бели Поток, Остружница, Гроцка, Умка, Бечмен, Лазаревац и Бољевци) која насељу Београд појединачно дају више од 1 000 дневних миграната. Она дају укупно 65 837 дневних миграната или 77,0% укупне конвергентне дневне миграције.

Висок степен повезаности са насељем Београд има и група од 21 насеља (Пиносава, Вранић, Велика Моштаница, Овча, Раља, Звечка, Зуце, Гунцати, Ритопек, Мељак, Заклопача, Прогар, Мала Иванча, Сланци, Умчари, Мислођин, Мала Моштаница, Петровчић, Велико Село, Поповић и Баћевац) из којих појединачно свакодневно долази од 313 до 975 миграната. Ова насеља дају укупно 10 533 миграната или 12,3% укупне конвергентне дневне миграције.

Знатну дневну повезаност са насељем Београд имају и она насеља која му појединачно дају од 100 до 296 дневних миграната. Овој групи припада 39 насеља (Мали Пожаревац, Ковачевац, Бегалица, Стублине, Ропчево, Ковилово, Дражањ, Бождаревац, Влашка, Скела, Велики Борак, Забрeжје, Степојевац, Пударци, Велики Црљени, Сопот, Лисовић, Неменикуће, Ђуринци, Велико Поље, Јагњило, Парцани, Дражевац, Бељина, Грабоввац, Међулужје, Границе, Рвати, Рајковац, Бело Поље, Кораћица, Пећани, Рабровац, Камендол, Брестовик, Шиљаковац, Врбовно, Младеновац – село и Велика Крсна) из којих свакодневно долази укупно 6 606 миграната или 7,7% укупне конвергентне дневне миграције.

Од 52 до 99 дневних миграната Београд добија из 24 насеља (Шепшин, Дунавац, Губеревац, Арнајево, Сенаја, Пироман, Стојник, Амерић, Вреоци, Баљевац, Рогача, Манић, Лесковац, Рожанци, Дучина, Сибница, Љубинић, Трстеница, Бровић, Конатице, Уровци, Кртинска, Шопић и Дрен код Обреновца). Она дају укупно 1 641 мигранта или 1,9% укупне конвергентне дневне миграције.

Најмањи интензитет дневне повезаности је са групом од 45 насеља из којих насеље Београд свакодневно појединачно добија испод 50 миграната, од којих девет насеља (Стубица, Цветовац, Стрмово, Шушњар, Бељевац, Бистрица, Дрен код Лазаревца, Бурово и Луковица) дају од четири до једног дневног мигранта. Из насеља ове групе Београд свакодневно прима укупно 872 миграната или 1,0% укупне конвергентне дневне миграције.

Табела 3. – Просторни размештај по насељима конвергентне и дивергентне дневне миграције становништва (радне снаге, ученика и студената) насеља Београда 2002. године

Насеље	Конвергентна дневна миграција			Дивергентна дневна миграција			Укупно
	Радници	Ученици и студенти	Укупно	Радници	Ученици и студенти	Укупно	
Борча	8 556	2 643	11 199	137	6	143	11 342
Калуђерица	6 065	1 775	7 840	77	-	77	7 917
Сремчица	4 483	1 461	5 944	73	2	75	6 019
Сурчин	3 233	999	4 232	1 285	9	1 294	5 526
Рипањ	2 260	523	2 783	122	-	122	2 905
Лештане	2 171	631	2 802	58	-	58	2 860
Добановци	1 764	593	2 357	157	-	157	2 514
Врчин	1 712	527	2 239	71	1	72	2 311
Обреновац	1 620	1 239	2 859	600	15	615	3 474
Барајево	1 477	325	1 802	273	55	328	2 130
Угриновци	1 440	468	1 908	38	-	38	1 946
Падинска Скела	1 423	534	1 957	251	-	251	2 208
Јаково	1 367	390	1 757	101	-	101	1 858
Винча	1 250	475	1 725	374	-	374	2 099
Болеч	1 213	432	1 645	44	-	44	1 689
Барич	1 175	364	1 539	111	-	111	1 650
Рушањ	1 119	355	1 474	21	-	21	1 495
Остружница	999	247	1 246	27	-	27	1 273
Бели Поток	978	271	1 249	43	4	47	1 296
Младеновац (варош)	968	818	1 786	135	2	137	1 923
Бечмен	889	225	1 114	32	5	37	1 151
Умка	829	307	1 136	79	1	80	1 216
Гроцка	814	339	1 153	686	77	763	1 916
Пиносава	806	169	975	19	-	19	994
Бољевци	804	229	1 033	6	-	6	1 039
Вранић	721	196	917	11	-	11	928
Велика Моштаница	625	204	829	6	-	6	835
Овча	554	125	679	24	-	24	703
Раља	554	104	658	14	-	14	672
Зуце	475	113	588	16	-	16	604
Звечка	447	177	624	2	-	2	626

Србољуб Ђ. Стаменковић, Драгица Р. Гатарих

Насеље	Конвергентна дневна миграција			Дивергентна дневна миграција			Укупно
	Радници	Ученици и студенти	Укупно	Радници	Ученици и студенти	Укупно	
Гунцати	403	97	500	1	-	1	501
Мала Иванча	359	28	387	7	-	7	394
Заклопача	323	70	393	-	-	-	393
Ритопек	318	123	441	-	-	-	441
Мељак	317	83	400	7	-	7	407
Умчари	308	59	367	9	-	9	376
Лазаревац	296	762	1 058	329	2	331	1 389
Прогар	294	94	388	-	-	-	388
Сланци	290	91	381	5	-	5	386
Поповић	290	38	328	1	-	1	329
Мислофин	277	68	345	1	-	1	346
Мала Мошганица	267	75	342	2	-	2	344
Петровчић	261	82	343	-	-	-	343
Баћевац	253	60	313	3	-	3	316
Велико Село	251	84	335	3	-	3	338
Мали Пожаревац	249	47	296	7	-	7	303
Бегалица	219	69	288	1	-	1	289
Ропчево	209	40	249	-	-	-	249
Ковачевац	208	86	294	-	-	-	294
Дражањ	196	37	233	-	-	-	233
Стублине	196	84	280	1	-	1	281
Ковилово	187	52	239	6	-	6	245
Велики Борак	183	26	209	-	-	-	209
Божаревац	179	38	217	1	-	1	218
Скела	168	44	212	2	-	2	214
Влашка	161	56	217	-	-	-	217
Пударци	154	39	193	-	-	-	193
Неменикуће	150	17	167	1	-	1	168
Лисовић	144	31	175	1	-	1	176
Ђуринци	135	15	150	3	-	3	153
Забрежје	131	70	201	6	-	6	207
Парцани	129	16	145	1	-	1	146
Сопот	123	59	182	201	19	220	402
Бело Поље	117	44	161	-	-	-	161
Дражевац	110	27	137	3	-	3	140
Бељина	108	20	128	-	-	-	128
Јагњило	108	38	146	-	-	-	146
Велико Поље	103	45	148	-	-	-	148
Степојевац	101	96	197	15	-	15	212
Шепшин	94	5	99	-	-	-	99
Рабровац	90	20	110	-	-	-	110
Камендол	86	19	105	-	-	-	105
Грабовац	86	37	123	1	-	1	124
Губеревац	86	3	89	1	-	1	90
Шилаковац	85	18	103	1	-	1	104
Пењани	85	26	111	-	-	-	111
Брестовик	82	23	105	4	-	4	109
Врбовно	78	25	103	1	-	1	104
Дунавац	75	23	98	-	-	-	98
Стојник	74	3	77	-	-	-	77
Границе	73	49	122	1	-	1	123

Srboljub Đ. Stamenković, Dragica R. Gatarić

Насеље	Конвергентна дневна миграција			Дивергентна дневна миграција			Укупно
	Радници	Ученици и студенти	Укупно	Радници	Ученици и студенти	Укупно	
Арнајево	71	8	79	-	-	-	79
Сенаја	71	8	79	-	-	-	79
Међулужје	70	52	122	-	-	-	122
Рвати	68	53	121	-	-	-	121
Кораћица	67	46	113	-	-	-	113
Рајковац	67	53	120	1	-	1	121
Пироман	64	14	78	-	-	-	78
Амерић	63	14	77	-	-	-	77
Баљевац	60	9	69	1	-	1	70
Рогача	60	7	67	1	-	1	68
Манић	59	6	65	-	-	-	65
Велика Крсна	59	41	100	1	-	1	101
Дучина	57	4	61	-	-	-	61
Велики Црљени	55	128	183	12	-	12	195
Рожанци	53	9	62	-	-	-	62
Сибница	52	6	58	-	-	-	58
Младеновац (село)	50	51	101	15	1	16	117
Бровић	46	9	55	-	-	-	55
Љубинић	45	13	58	1	-	1	59
Трстеница	45	13	58	-	-	-	58
Конатице	43	13	56	-	-	-	56
Лесковац	41	22	63	1	-	1	64
Јасенак	41	8	49	-	-	-	49
Уровци	41	15	56	18	-	18	74
Дрен	35	17	52	1	-	1	53
Ратари	32	10	42	-	-	-	42
Бабе	32	-	32	-	-	-	32
Кртинска	30	25	55	-	-	-	55
Ушће	30	15	45	3	-	3	48
Вукићевица	29	8	37	-	-	-	37
Орашац	28	6	34	-	-	-	34
Дубона	26	4	30	-	-	-	30
Живковац	25	2	27	1	-	1	28
Шопић	25	29	54	-	-	-	54
Слатина	25	2	27	-	-	-	27
Велика Иванча	23	16	39	-	-	-	39
Руцка	23	14	37	-	-	-	37
Вреоци	20	56	76	44	-	44	120
Бргулице	19	4	23	-	-	-	23
Пружатовач	17	7	24	-	-	-	24
Брајковац	16	7	23	-	-	-	23
Миросаљци	16	11	27	1	-	1	28
Мала Врбица	16	5	21	-	-	-	21
Јунковац	15	7	22	-	-	-	22
Петка	14	28	42	-	-	-	42
Барзиловица	13	12	25	-	-	-	25
Белуће	13	2	15	-	-	-	15
Марковац	13	15	28	-	-	-	28
Барошевац	8	16	24	17	-	17	41
Соколово	8	4	12	-	-	-	12
Пољане	8	2	10	-	-	-	10

Србољуб Ђ. Стаменковић, Драгица Р. Гатарџић

Насеље	Конвергентна дневна миграција			Дивергентна дневна миграција			Укупно
	Радници	Ученици и студенти	Укупно	Радници	Ученици и студенти	Укупно	
Дрлупа	8	1	9	-	-	-	9
Араповац	7	6	13	-	-	-	13
Лудовица	7	13	20	-	-	-	20
Зеоке	7	4	11	4	-	4	15
Рудовци	6	32	38	4	-	4	42
Чибутковица	6	11	17	-	-	-	17
Жупањак	4	4	8	-	-	-	8
Стубица	4	-	4	-	-	-	4
Крушевица	3	7	10	-	-	-	10
Мали Црљени	2	9	11	-	-	-	11
Медошевац	2	4	6	-	-	-	6
Трбушница	2	5	7	-	-	-	7
Цветовац	2	1	3	-	-	-	3
Црквине	2	5	7	-	-	-	7
Дрен	1	-	1	-	-	-	1
Бељевац	1	1	2	-	-	-	2
Стрмово	-	3	3	-	-	-	3
Шушњар	-	3	3	-	-	-	3
Бистрица	-	2	2	-	-	-	2
Бурово	-	1	1	-	-	-	1
Лукавица	-	1	1	-	-	-	1
Укупно	64 031	21 458	85 489	5 645	199	5 844	91 333

Извор: Посебна статистичка обрада резултата пописа становништва 2002. године, Републички завод за статистику Србије, Београд.

Најизраженија дневна дисперзија радне снаге, школске деце и омладине насеља Београд на територији Града Београда је према насељима у која одлази више од 100 миграната. Таквих је 14 насеља (Сурчин, Гроцка, Обреновац, Винча, Лазаревац, Барајево, Падинска Скела, Сопот, Добановци, Борча, Младеновац – варош, Рипањ, Барич и Јаково) која апсорбују 84,7% укупне дивергентне дневне миграције насеља Београд.

Закључак

Полазећи од изнетих чињеница и напомена у овом раду истичемо следеће опште одлике дневних миграција становништва (радне снаге, ученика и студената) насеља Београд и Града Београда:

– да оне имају веома наглашену просторну и демографску израженост, јер у њима учествује 1,2% укупне популације Србије и 5,8% целокупног становништва Града Београда;

– да је у њима миграционо активно становништво 155 насеља на територији Града Београда или 98,7% његових насеља (или 2,5% укупног броја насеља Србије);

– да је насеље Београд у мрежи насеља Града Београда главни кохезиони фактор, као и иницијатор и носилац просторно-функционалних односа и веза, као уосталом и у просторно-функционалној организацији Србије;

– да насеље Београд има просторно разгранате функционалне везе усмерене у неколико основних праваца захваљујући чему формира више међусобно испреплетених и укрштених посебних гравитационих ареала (радне снаге, школског утицаја и сл.) различитог степена функционалне интегрисаности, од којих се нивоом повезаности истиче група насеља лоцирана на краћим географским дистанцама и са повољном саобраћајном доступношћу;

– да у дневној просторној интеракцији радне снаге, школске деце и омладине са насељем Београд највећи значај има група од 25 насеља (Борча, Калуђерица, Сремчица, Сурчин, Обреновац, Рипањ, Лештане, Добановци, Врчин, Падинска Скела, Барајево, Винча, Угриновци, Младеновац – варош, Гроцка, Јаково, Болеч, Барич, Рушањ, Лазаревац, Остружница, Бели Поток, Умка, Бечмен и Бољевци), која у укупној дневној миграцији насеља Београд и града Београда учествују са 77,9%, а која са насељем Београд размењују дневно више од 1 000 становника у конвергентним и дивергентним дневним миграцијама и

– да у мрежи насеља Града Београда највећи интензитет и учесталост дневних миграција са насељем Београд имају пет насеља која с њим свакодневно размењују више хиљада дневних миграната: Борча 11 342 мигранта, Калуђерица 7 917, Сремчица 6 019, Сурчин 5 526 и Обреновац 3 474 становника.

ЛИТЕРАТУРА

- Stamenković, S. Đ. (1996). Дневне миграције становништва у географским проучавањима насеља Србије. *Становништво*, Година XXXIV, бр. 3–4, 43–60.
- Петровић, Р. и Благојевић, М. (1989). *Сеобе Срба и Црногораца са Косова и Метохије*. Београд: САНУ, Демографски зборник, књ. II.
- Stamenković, S. Đ. и Gatarić, R. D. (2008): Неки просторно-демографски аспекти дневне интеракције Београда и околине, *Гласник Српског географског друштва*, 88 (2).
- Марковић, Ђ. Ј. (1972). *Географске области Социјалистичке Федеративне Републике Југославије*. Београд: Завод за издавање уџбеника СР Србије.

Srboljub Đ. Stamenković
Dragica R. Gatarić

CONVERGENT AND DIVERGENT DIURNAL MIGRATIONS OF THE POPULATION OF BELGRADE AND ITS SURROUNDING – SPATIAL DISTRIBUTION IN SETTLEMENTS WITHIN THE BOUNDARIES OF THE CITY OF BELGRADE

Summary

The main features of the daily migrations of the population (working people, pupils and students) of Belgrade settlement and the City of Belgrade are as follows:

– they are demographically and spatially prominent as 1.2% of the total population of Serbia and/or 5.8% of the total population of the City of Belgrade participate in them

– the inhabitants from 155 settlements on the territory of the City of Belgrade or from 98.7% settlements (or 2.5% of the total number of settlements in Serbia) are active in migrations

– Belgrade settlement as a part of the net of the settlements of the City of Belgrade is the main cohesive factor as well as initiator and activator of spatio-functional relations and connections, as is in spatio-functional organization of Serbia

– Belgrade settlement has spatially involved functional connections aimed towards several main directions owing to which it forms a number of interwoven and intersected gravitational areas (of working power, schooling influence etc.) of various degree of functional integration, of which the group of settlements located closer to it and with favourable traffic access stands out in the level of connections

– in the diurnal spatial interaction of working population, schooling children and students with Belgrade the greatest significance has a group of 25 settlements (Borca...and Boljevci) which in the total daily migration of the City of Belgrade and Belgrade settlement participate with 77.9% and exchange more than 1000 inhabitants in convergent and divergent daily migrations with Belgrade settlement

– in the net of the settlements of the City of Belgrade the greatest intensity and frequency of diurnal migrations with Belgrade settlement have five settlements which on the daily basis exchange more than 1000 migrants with Belgrade settlement (Borca 11,342, Kaludjerica 7,917, Sremcica 6,019, Surcin 5,526 and Obrenovac 3,474).